

Vereniging Jongelingen Eerewacht

K l e i n

m a a r

D a p p e r

door

P.A.J.Coelewij(geboren in 1931)

September 2017

Foto op kaft: P.A.J.Coelewij (1888-1956), oom van de
auteur. Datum foto ongeveer 1903.

Kort overzicht van de vereniging “Klein maar Dapper”.

De vereniging “Klein maar Dapper” werd opgericht in 1897 en beëindigd in 1913.

De vereniging heeft drie organisatie vormen gekend. Deze zijn:

1. Jongens Eerewacht Klein maar Dapper (1897-1898).
2. Jongelingen Eerewacht Klein maar Dapper (1899-1906).
3. Scherm-, Schiet- en Weerbaarheids vereniging (1906-eind 1913).
 - 3.1. Door Oefening Weerbaar.
 - 3.2 Klein maar Dapper.

De voornaamste doelstellingen van de vereniging waren jongens een op militaire leest geschoeide opvoeding te geven, ze voor te bereiden op de militaire dienstplicht en dienst te doen bij enig gewapend conflict. Tevens het in gala-uniform optreden bij Koninklijke en andere officiële gelegenheden.

Inleiding

De geschiedenis van de jeugdbeweging, vooral die van de kleine schutterijen, is in de periode eind 19^{de} begin 20^{ste}-eeuw een belangrijk onderwerp in de geschiedenis van Nederland.

De recente vondst van een boek, bevattende afschriften van een deel van de correspondentie van een bekende Amsterdamse kleine schutterij, de Jongelingen Eerewacht “Klein maar Dapper”, het zogenaamde copyboek, was daarom een goede de aanleiding enige aandacht aan de geschiedenis van de Amsterdamse jongelingen vereniging te wijden.

Als bron voor deze notitie werden de brieven uit het copyboek gebruikt (periode 1908 tot 1913), krantenartikelen uit de periode 1897 tot 1914, die toegankelijk waren gemaakt door Delpher, een digitaal programma van de Koninklijke Bibliotheek, verder het Gedenkboek door Taupe en Etoile over het eerste jaar van de vereniging en ten slotte enige mondelinge overlevering.

Hier en daar is de letterlijke tekst van brieven en artikelen opgenomen, niet alleen om dieper in de sfeer van die tijd betrokken te geraken, maar ook om te genieten van het taalgebruik van die jaren.

Het resultaat is een globaal historisch overzicht van de Amsterdamse jongelingen vereniging “Klein maar Dapper”, die een van de vele jongelingen verenigingen “Klein maar Dapper” was, die aan het

eind van de 19^{de}- begin 20^{ste} eeuw overal in het land werden opgericht.

De Amsterdamse vereniging “Klein maar Dapper” is actief geweest van 1897 tot eind 1913.

Doelstelling van de vereniging “Klein maar Dapper”

De jongelingen schutterijen hadden niet alleen als doel de jongens door een op militaire leest geschoeide opleiding op te voeden tot ordentelijke burgers, maar was ook bedoeld om goed voorbereid dienst te doen als militair bij enig gewapend conflict, waarbij de stad of het land in gevaar gebracht werd.

Door met hun prachtige gala-uniform en witgepluimde kepi op te treden bij parades en defilés bij Koninklijke feesten en ontvangsten van officiële gasten, gaven zij een extra cachet aan de feestelijkheden.

Bij de werving van leden, vooral in de beginperiode, lag bij de werving-campagnes het accent op steun aan het Koningshuis. Vooral bij de Amsterdamse vereniging “Klein maar Dapper” en de gelijknamige vereniging in Hilversum, was dit het geval.

De tweede doelstelling, de militaire training, kreeg in het begin minder belangstelling van de pers die veelal ook kritisch was. Dat was ook de reden om niet altijd aan de weg te timmeren met propaganda

optochten, vooral niet na de eeuwwisseling, toen de socialistische en de antimilitaristische oppositie sterker werd.

Sommige verenigingen “Klein maar Dapper” wisten de doelstelling van hun vereniging ietwat bloemrijker te brengen. Zo deelde b.v. de Hilversumse vereniging “Klein maar Dapper” bij monde van de voorzitter, de heer Doornaar, in de Gooi en Eemlander van 6 november 1897 mede, dat in artikel 1 van het “Reglement van orde, plicht en tucht”, de vereniging het uniform der infanterie gekozen heeft met geen andere bedoeling dan:

- 1. daarmee het bewijs te leveren dat wij het huis van Oranje en onze nieuwe Koningin hartelijk lief hebben.*
- 2. dat onze geliefde Koningin op ons kan rekenen als wij straks geroepen worden om het wettige uniform en de wapens te dragen en wij het ons dan tot een eer zullen rekenen.*

De verenigingen “Klein maar Dapper”

Reeds vroeg in de geschiedenis van Nederland werden jongelingen schutterijen opgericht. Een blijk daarvan is het “*Wetboekje voor de kleine Schutterij der Stad Amsterdam*”, dat werd uitgegeven in 1784 in een periode van politieke onrust, culminerend in de Franse revolutie en de bezetting van Nederland door de Fransen.

Ook het einde van de 19^{de} eeuw begin 20^{ste} eeuw, was een periode van politieke onrust door de opkomst van het socialisme en het uitbreken van de 1^{ste} wereldoorlog. Ook nu ging dat gepaard met een sterke toename van het aantal initiatieven tot oprichting van jongelingen schutterijen. In Nederland leidde dat tot oprichting van jongelingen schutterijen in bijna alle grotere steden waaronder Amsterdam, Hilversum, Edam, Alkmaar, Meppel en meerdere steden. De meerdere nieuw opgerichte jongelingen verenigingen, kregen de naam, “Klein maar dapper”. De in Amsterdam opgerichte vereniging, de Jongens Eerewacht “Klein maar Dapper”, zou grote bekendheid verwerven in binnen- en buitenland.

In Nederland lag bij de oprichting van de jongelieden verenigingen, vooral bij de werving van leden, het accent op het bijdragen aan de inhuldiging van de nieuwe Koningin Wilhelmina bij haar bestijging van de troon in 1898. Wellicht was de aanwas van leden daarom zo groot, immers er waren al

veel Oranje-verenigingen in Nederland waar alleen volwassenen lid van waren en de stap naar een jongens vereniging met dezelfde Oranje-sympathieën, maar met een meer militair karakter, was niet groot.

Was binnen het raamwerk van de politieke ontwikkelingen de oprichting van de jongelingen verenigingen te verklaren, opmerkelijk was dat het er zoveel waren met dezelfde doelen en dezelfde naam, zonder dat er een overkoepelende organisatie of centraal bestuur was. Wel was er tussen verschillende verenigingen “Klein maar Dapper” incidenteel contact, maar dit was zeldzaam en alleen om samen op te treden of oefeningen te houden. Uit sommige berichten bleek zelfs rivaliteit en een slechte verhouding tussen de bestuurders. In de media van die dagen, is wel eens een gemeenschappelijke factor voor het gelijktijdig ontstaan van zoveel gelijksoortige jongelingen verenigingen gesuggereerd, namelijk dat ene heer van der Horst als initiator en stimulator achter de oprichting van die verenigingen opgetreden zou hebben. Van hem was bekend dat hij Oranje-gezind was en al eerder meerdere Oranje-verenigingen had opgericht. In een artikel in de Leeuwarder Courant van 25 mei 1903, schrijft de Amsterdamse correspondent hierover in een lang artikel. Hier volgt een alinea eruit:

.....in een ander jaar riep de heer van der Horst de erewacht Klein maar Dapper, bestaande uit kinderen van leden van Oranje-verenigingen in het

leven; laatselijk ontstond op zijn initiatief de erewacht Prins Hendrik Garde en zo leidt hij de ouders door middel van hun kinderen.

Ook de anti-jongelingen-verenigingen socialistische pers was van der Horst opgevallen als een belangrijk man in de jongens verenigingen, wegens zijn VIP behandeling bij een parade in Den Haag in maart 1908, waar de krant, op sarcastische wijze, hem met naam en toenaam noemt: *gezeten in een open rijtuig met twee “waspitten” (lakeien) naast elk portier.* (Het Volk)

De Amsterdamse vereniging Jongelingen Eerewacht “Klein maar Dapper”.

Ieder van de nieuw opgerichte jongelingen verenigingen “Klein maar Dapper” heeft zijn eigen geschiedenis, maar omdat de aanleiding tot deze notitie de gevonden brieven van de Amsterdamse vereniging “Jongelingen Eerewacht “Klein maar Dapper” zijn, wordt alleen de geschiedenis van deze vereniging in deze notitie beschreven. Hier en daar, waar opportuun, wordt iets van de andere jongelingen “Klein maar Dapper” verenigingen vermeld.

Al vroeg in de geschiedenis van Amsterdamse jongelingen verenigingen, in 1784, werden de basis regels voor de Amsterdamse jongens-schutterijen vastgelegd door de toenmalige bestuurders van

Amsterdam in het *Wetboekje voor de kleine Schutterij der Stad Amsterdam*.

Ofschoon deze regels niet expliciet werden ingevoerd bij de jongelingen verenigingen die in de 19^{de} eeuw opgericht werden, speelden zij bij de gedragingen van de leden op de achtergrond weldegelijk mee. Het is daarom voor een goed begrip nuttig deze regels hieronder op te sommen:

Geen jongen zal in een compagnie mogen zijn of mede exerceren, zo hij niet of reeds lezen en schrijven kan of op school gaat om het te leren.

Een jongen die niet zijn uiterste best doet om behoorlijk te leren lezen en schrijven en al wat verder nodig is om een verstandig en braaf Nederlander te worden, zo een jongen is onwaardig een schutter te zijn.

Omdat zelfs de armste kinderen dit alles mogen leren, daarom hebben de heren regeerders van Amsterdam verscheidene stadsscholen aangelegd, waarin de kinderen voor niet onderwezen worden.

Daar zal onder de jongens volstrekt geen andere rang of onderscheid plaatshebben dan die welke tot de exercitie behoort, namelijk die van commanderende officieren en blote schutters. Buiten de exercitie zullen alle jongens zich volmaakt gelijk rekenen, zodanig dat de armsten zo goed zijn als de rijksten.

Elke jongen zal op het allerstrengste gehouden zijn zich te wagten van te vloeken, te zweren,

of Gods Heiligen Naam ijdel te gebruiken. Niet alleen alle officiers maar alle de schutters zullen gehouden zijn daartegen ten scherpste te waken.

Zodra een jongen uit een lelijke gewoonte, of uit toorn tegen deze Grote Wet mocht zondigen, zal hij een papieren bordje onder de exercitie op de borst moeten dragen waarop met grote letters geschreven staat: Berouw. De commanderende officier zal zulks een bordje voorhangen.

Elk zal volkomen vrijheid hebben behoorlijk te spreken en redenen te geven van zijn mening,, of gevoelen. Als er verschillende meningen zijn, zal de commanderende officier behoorlijk de stemmen opnemen. De meeste stemmen zullen gelden en elke jongen zal volstrekt gehouden zijn, zo te doen gelijk de meeste stemmen willen.

De jongens van alle compagnieën of genootschappen zullen altijd erkennen en indachtig zijn dat alle compagnieën volmaakt dezelfde oorzaken hebben, namelijk:

1. Op een zeer edel en fraai spel tezamen te spelen dat van uitnemend nut is voor de opleiding en vorming van het lichaam,

2. Om een spel te hebben dat tevens naderhand van een allergrootst nut kan zijn, want de kleine schutterijen zijn de rechte en ware kweekscholen van de grote schutterijen en van de gehele staaten- exercitie door het ganse vaderland; welker algemeen oogmerk

is: de bewaring en verdediging van 'slands inwendige vrijheid en uitwendige veiligheid.

In het verzoekschrift aan de Koningin ter goedkeuring van de vereniging, werd de formele oprichtingsdatum van 1 september 1897 vermeld. Het eerste nieuws dat naar buiten kwam, echter, was pas op 5 resp. 7 oktober 1897, in de Telegraaf en het Nieuws van de dag, vermeldend dat de vereniging “Jongens Eerewacht Klein maar Dapper”, werd opgericht in Amsterdam. De gecombineerde berichten luiden als volgt:

Ter gelegenheid van de inhuldigingsfeesten ontwierp J.J.Klaasen, instructeur, Kinkerstraat 79, het plan voor een jongelingen erewacht “Klein maar Dapper”. De erewacht zal moeten worden sterk een compagnie van 200 jongelingen, samengesteld uit een kapitein en een 1^{ste} en een 2^{de} luitenant, een adjudant vaandeldrager, een sergeant-majoor, acht sergeanten, acht korporaals, twee tamboers en 180 soldaten. Als het mogelijk is ook een muziekkorps van 12 tot 16 muzikanten.

De bevordering geschiedt bij examen evenals bij het leger.

De jongelingen moeten de leeftijd hebben van 10-13 jaar en mogen de maat van 1,30 m niet te boven gaan